

D O K U M E N T U M O K

Dr. Emil Dandea

Erdély sérelmei és a kisebbségi kérdés

/Részletek a Maros megyei liberális párti képviselő parlamenti beszédéből, mely a Képviselőház 1928. október 31. és november 1-i ülésén hangzott el./

(Ara-Kovács Attila)

Tisztelt Ház!

A régi erdélyiekkel - egyesekkel közülük elvi szempontból sem értünk egyet (ami a kisebbségi kérdést illeti), de ha a Kárpátokon inneni testvéreinkkel egyet is értünk elvileg, különbségek mutatkoznak közöttünk a gyakorlat szempontjából azokban az esetekben, amikor egyféleképpen beszélnek itt, Bukarestben, a Képviselőházban, és másként, amikor ott a helyszínen tartózkodnak.

A tegnapi napon a Ház szónoki emelvényéről olyan szavak hangzottak el a Magyar Párt képviselőjének szájából, amelyek mellett nem lehet némán elmenni.

Azt mondotta: "... a kormány egyik igen tisztelt tagja figyelmeztetett bennünket, hogy ha a Magyar Párt udvarhelyi határozatai értelmében a Nemzetek Szövetségéhez fordulna, a magyar párti urak önmagukat keverik gyanúba, ui. más célokat is követhetnek, mint a magyar kisebbség jogainak biztosítását a román állam keretei között." S a szónok tagadja az utóbbi szándékokat.

Ami mi, az ifjabb erdélyi korosztály, azt hisszük, hogy roppant sajnálatos lenne, ha a kormány bármelyik tagja azt hinné, hogy a Magyar Párt udvarhelyi ülésének határozata értelmében azért fordul a Nemzetek Szövetségéhez - s valamely román miniszterben felébredne a gyanú - mert azoknak, akik a Magyar Párt élén állnak, *más céljuk is* volna, mint Nagy-Románia területére örökre bekebelezett magyar paraszt népesség boldogítása!

Nekünk, többieknek, akiknek minden őse közöttük élt, akik között élünk, akik közül egyesekkel még személyes kapcsolataink is vannak, nem volt szükségünk az udvarhelyi határozatokra, hogy gyanút fogjunk, mert él bennünk a mélyszégyen meggyőződés, hogy nem egyszerűen más céljaik is vannak, mint a magyar elemek boldogítása Romániában: hanem csakis *más célok* szolgálatában állanak.

Hiszen éppenséggel a Magyar Párt szónokát a sors különös fintorából oly módon választották meg, hogy minél inkább kifejezésre jusson a Magyar Párt vezetőinek ez a fajta ténykedésük, mert ezek az urak nem többek és nem kevesebbek, mint egyszerű sérelemgyűjtögetők, s ha nem akadnak sérelmek, akkor tesznek róla, hogy szülessenek, maguk találjanak ki panaszokat!

Ugyanis, képviselő urak, Willer úr (Willer úr dupla w-vel, olyan betűvel, mely nem is létezik a magyar ábécében), miféle erkölcsi jogon jön ebbe a Parlamentbe, s kér jogokat a kisebbség számára, mondván, hogy törvényhozó miért másféle, és nem az etnikai szempontokat veszi alapul.

Miért más szempontokat? Azért, mert hogyha szigorúan az etnikai kritériumokhoz kötnénk magunkat, akkor Willer úr nem lehetne magyar, ugyanis őurasága nem magyar származású - sváb - semmiképpen sem magyar!

Minekutána ecsetelte, hogy mennyit szenvednek a magyarok Erdélyben, én rá fogok mutatni azokra, akiknek Erdélyben el kell szenvedniük a megaláztatást és a kulturális károkat - később megmondom, hogy kik azok -, és rámutatok Willer úr állításainak tarthatatlanságára is, miszerint a közhivatalokban nem lehet magyarul szólni. (...)

Képviselő urak! Mint mondtam, a háborús korosztálynak elvi ellentétei vannak a kisebbségi kérdést illetően a régi erdélyiekkel, kiket nagyjából a Nemzeti Parasztpárt képvisel. Megvetjük szabadkőműves eszméiket, melyek a háború előtről ragadtak itt; miként egy kolozsvári előadáson mondotta egy természetesen ifjabb vezető képviselőjük: sok erdélyi hordozza még magában mintegy posztumusz fertőzését a budapesti gettónak.

Ez a posztumusz budapesti gettószellem nyilatkozott meg, s nyert teret nemrég a közismert kolozsvári perben, ahol láthatóvá vált, milyen élénk ez a háború előtti áldatlan befolyás, s ahol a Nemzeti Parasztpárt egyik élenjárója elkövette azt az esztelenséget, hogy kijelentse - elméletben maga is kommunista. (Utalás az 1928-as kolozsvári kommunista perekre.)

Nem hiszem ezt, s kérem, Önök se adjanak neki hitelt. Nem kommunista ő. Teljességgel lehetetlen, hogy kommunista lenne. A román és a kommunista úgy fér meg egymással, mint a tűz a vízzel. Nem verhet szállást e két fogalom ugyanabban a személyiségben. Kijelentése propagandafogás volt, tehát mentsük fel.(...)

A százas bizottság egyes tagjai ma is lapjukban a *Patriában* azt prédikálják, hogy a boldogság, elsősorban a román haza boldogsága a kisebbségek boldogságától függ, tehát nekünk semmi más dolgunk nincs, mint hogy minél boldogabbá tegyük - minden rendelkezésünkre álló eszközzel - a kisebbségeket, mert ez jelenti a mi boldogságunkat is.

Emellett felemlégetik a kisebbségekre vonatkozó Gyulafehérvári Határozatokat is.

Képviselő urak! Mi is ott voltunk december elseje nagyszerű napján Gyulafehérváron! Hiszen a Nyugati Hegység nemzeti gárdája állt őrt a felemelő népgyűlésen.

Ám mi csak egyet tudunk: hogy a román nép Gyulafehérvárott egy lélekkel, egyhangúlag és tiszta szívvel csupán a Határozat első pontját fogadta el: azaz a teljes nemzeti szabadságot, az egyesülést, feltételek nélkül! (...)

Minekutána ott kimondatott ama történelmi döntés, a zajos lelkesedés és az örömkönnyek mindent elnyomtak. Nem hallgatta és nem hallotta senki sem, amit azután mondtak. A Határozatok többi pontjai korszerűtlen parafrázisai voltak csupán az 1792-es *Supplex Libellus Valachorumnak*, a balázsfalvi Szabadság Mezején elhangzott határozatoknak, amelyeket Simion Bărnuțiu szerkesztett 1848-ban, és az 1892-es Memorandumnak.

Uraim! Ha a gyulafehérvári magatartást érthetővé is teszi azoknak az időknek a zűrzavara, cseppet sem világosak számunkra a Nemzeti Parasztpárt elvei a kisebbségi kérdés tekintetében.

Valóban, Uraim, 1924-ben Iuliu Maniu úr - e párt elnöke - előadást tartott a Román Társadalomtudományi Intézetben (Institutul Național Român) a kisebbségi kérdéstről, amelyben megismételte a gyulafehérvári ígéreteket: megadni a kisebbségeknek azt a jogot, hogy saját nyelvükön végezzék közigazgatásukat, e nyelven tanuljanak és bíraskodjanak a kisebbségekből álló szervezetek segítségével az egész ország területén.

A gyűjtemény, ahol az említett előadás szövege is napvilágot látott, annak 231. oldalán Maniu úr azt állítja, hogy Gyulafehérváron a fentebbi jogokat nem csak a Kárpátokon túli területek, de Románia egésze számára adták, és követeli, hogy az ország új alkotmánya és az azt követő törvénykezések eme határozatokban fogant szellemben hozassanak meg.

Szeretném látni, uraim, Maniu urat, amint ezeket pont egy erdélyi népgyűlésen jelenti ki, kíváncsi volnék, ha lenne mersze ezt megcselekedni, mivel elvei homlokegyenest ellenkeznek nem csupán a lehetőségekkel, az állam legfőbb érdekeivel, de az általános erdélyi közhangulattal is. Azt hiszem, hogy nem létezik még Maniu úr pártjában sem, de ama híres százak között sem egyetlen ember is az ifjabb generációból, aki egyetértene vezérének ezekkel a kijelentéseivel, minthogy - amint jeleztem - azok a közhangulattal ellentétesek, megvalósításuk anyagilag lehetetlen, ugyanakkor közjogilag képtelenségnek tűnnek.

Hiszen még a párizsi kiegészítő békeszerződésben, az ún. nemzetiségi szerződésben, melyet egy évvel Gyulafehérvár után írtak alá, még ott sem tartották szem előtt az ún. Gyulafehérvári Határozatokat. A szerződés csupán a székelyekre és a szászokra vonatkozik; a többi kisebbségekről nem is történik említés, a zsidókon kívül, akik számára polgárjogot biztosít. (...)

Magától értetődő, hogy négy esztendővel az Egyesülés megvalósítása után a nagy államférfiú és hazafi, Ion Brătianu vezetése alatt álló kormány nem lehetett tekintettel a Gyulafehérvári Pontokra, határozatokra a kiegészült ország alkotmányának megszerkesztésekor, hanem - miként ez természetes - csupán a nemzetközi szerződésekre, és mindenek felett az állam legfőbb érdekeit tartotta szem előtt. (...)

A statisztika és a történelem egyaránt azt bizonyítja, hogy anyagi szempontból lehetetlen lenne alkalmazásuk.

Íme a számadatok: a 17 millió lakos 74%-a román, azaz 12,5 millió lélek, a 26% kisebbségi 4,5 millió embert jelent.

Az összehasonlítás kedvéért az utódállamokban a következőképpen fest a helyzet: Csehszlovákiában 48% cseh, 18% szlovák és 34 % kisebbségi van, ám a kisebbségiekből 30% német, akik zárt tömböt alkotva az ország nyugati határa közelében élnek.

Lengyelországban az uralkodó nemzet 66%-a a lakosságnak, és itt is az ukrán kisebbség zárt tömbökben él a hasonló nemzetiségű testvéreitől elválasztó határ mentén, az ország lakosságának 30%-át alkotva.

Jugoszláviában mindhárom államalkotó nemzet: a szerb, a horvát s a szlovén együttesen az ország népének 80%-át jelenti.

Köztudomású azonban, hogy az utóbbi esetben felekezeti különbségek léteznek az uralkodó nemzetek között, és láthattunk, hogy másféle sajnálatos különbségek is akadnak ugyanazon uralkodó nemzet fiai között.

Romániában a kisebbségi kérdés - elnézést kell kérnem mind Maniu úrtól, mind a magyar párti uraktól, ha ellentmondok nekik, lehet, hogy egyesek a többség közül sem lesznek velem egy véleményen, de mint mondtam, őszinte és elfogulatlan leszek - véleményem szerint a kisebbségi kérdés *nem is* olyan fontos és bonyolult probléma, hanem igenis nagyon egyszerű kérdés azok számára, akik ismerik, és akik nem a pillanatnyi választási erőegyensúly helyzetéből tekintenek reá, hanem a román nemzet érdekeinek legfőbb szempontjából.

A kérdés csakis a csatolt területeken (provinciile alipite) merül fel, semmiképpen nem a szabad Órománia 30 megyéjében, amelyek színrománok. A fennmaradó 41 megyéből mi, románok, harmincban abszolút többséggel rendelkezünk, öt esetben relatív többségben vagyunk. A kisebbségek, akik abszolút többséget alkotnak, csupán a három székely megyében, és pedig Csík, Udvarhely és Háromszéken vannak, míg Temes-Torontál, Cetatea Albă (Dnyeszterfehérvár), Durostor és Caliacra megyékben a különböző nemzetiségek alkotják az abszolút többséget egy erős román kisebbséggel szemben.

Ha a kérdést most már a történelem és a valós helyzet szempontjából vizsgáljuk, azt látjuk, a Dnyesztortól a Tiszáig terjedő földön a román nép bölcsője érintetlen maradt, egyfelől latinságunk, másfelől a románság egyneműsége és életképessége tekintetében. A románok mint területeik ősi és őshonos lakossága mindig és mindenütt urai voltak a mai román földeknek. A földünk feletti uralom átvétele, a politikai birtoklás a nemzeti impérium keretei között késhetett, de nem lehetett ezt a folyamatot megsemmisíteni. A román etnikai tengerbe a hódítások, melyeknek időlegesen alá voltunk vetve, mesterségesen idegen kolóniákat létesítettek, hogy uralmukat stratégiai és gazdasági tekintetben fenntartsák. A 12. században a székelyeket hozták be Erdélybe, a 13. században a szászokat, és hogy a török hódoltság után maradó pusztaságokat kitöltsék, a 18. században svábokat telepítettek be. Azontúl az idegen rendszer nemcsak minden eszközzel kedvezett az idegen elemek behatolásának a román tömegek közé, különösképpen a városokba, de megakadályozta természetellenes módon és karhatalommal a román nép feltörését, terjeszkedését és magát a megélhetését is.

Uraim! Köszönettel tartozunk a magyar történészeknek, akik összegyűjtötték ezeket az intézkedéseket, amelyek a román elemek elfojtására születtek.

Szinte valamennyi erdélyi városban: Désen, Kolozsváron, Marosvásárhelyen, Tordán stb. a régebbi vagy újabb statútumokban "expressis verbis" kimondatik, hogy akármely román jőne a városba, megfogattassék és karhatalommal kidobattassék onnét". (...)

Bukovinában és Bessarábiában, Uraim, nem vethető fel tk. a kisebbségi kérdés, minthogy ezek a tartományok színrománok voltak az 1885-ös és 1812-es elrablásukig.

Ugyanakkor le kell szögeznünk, hogy a románság homogén földrajzi elhelyezkedésével, etnikai, kulturális és vallási egységével szemben, kisebbségeink minden tekintetben valóságos mozaikot alkotnak. Románia nemzetiségei az egész ország területén szétszórtan élnek, és többséget csakis a három előbb említett megyében jelentenek. Ílymódon egyetlen kisebbség sem követelhet a román hazában önálló hazát vagy megyét, kivéve talán a három megyét, ahol abszolút többségben vannak.

Megjegyezni kívánom, hogy a kisebbségeknek nem áll módjukban megfékezni semmiképpen sem a mi román törekvéseinket, kivéve, ha nem kapnak segédkezet a kormányon lévőkötől, amint ez minden időben megesett, és hangsúlyoznom kell, hogy előfordultak esetek, kezdve pontosan a Kormányzó Tanáccsal (Consiliul Dirigent) és folytatva a többi kormányokkal, midőn emezek segítették a kisebbségi akciókat.

Vizsgáljuk meg ezúttal csupán a legjelentősebb kisebbséget: a magyarokat.

A székelyekkel együtt is csak 7 és fél százalékát alkotják az ország lakosságának, ugyanis egymillió háromszázezer vannak a 600 ezer székellyel együtt.

De ne tévesszük össze a két nemzetiséget, hanem jegyezzük meg, hogy négy és fél százalék magyar és három százalék székely találtatik hazánk népei között; mert meglehet, hogy etnikai szempontból ugyanahhoz a mongol fajhoz tartozik a két nemzetiség, de a székelyeknek nemcsak külön múltjuk van, de a magyarokétól igen jól elkülöníthető történelmük is. Azonfelül mind a magyarok, mind a székelyek külön-külön háromféle vallásúak: reformátusok, római katolikusok és unitáriusok. Tehát egyik sem egységes legalább felekezeti szempontból. A székelyek zárt tömbökben laknak Udvarhely, Csík és Háromszék megyében, a magyarok egyetlen vármegyében sem rendelkeznek legalább relatív többséggel, szétszórtan élnek, amiként mesterségesen szertelepítették őket - exotikus növényeiként a román rögnek.

A legékesebben szóló bizonyíték annak bizonyítására, hogy a magyarok és a székelyek két külön nemzetiséget takarnak történelmi tekintetben, az, hogy 1848-ig Erdélyt - miként

ismeretes - az ún. Unio Trium Nationum alapján kormányozták, azaz a magyarok, a szászok és a székelyek. A Habsburg uralom alatt ezek különálló nációk voltak, nem értem, miért lenne ma kötelességünk egy nemzetiségnek tekinteni őket, ellentétbe kerülve ílymódon a békeszerződésekkel és a történeti igazsággal.

A párizsi békeszerződés ui. a történeti igazságot és a valós tényállást szentesítve csupán szászokról és székelyekről rendelkezik. A szerződés 11. cikkelye kimondja: "Románia beleegyezik abba, hogy a román állam felügyelete alatt az erdélyi székelyek és szászok közösségeinek helyi önrendelkezést biztosítson vallási és iskolaügyi tekintetben."

Ennyit s egy jottányival sem többet: a székelyeknek és szászoknak vallási és iskolaügyi tekintetben.

Tehát az érdekelteknek be kell látniuk: itt az idő, hogy felhagyjanak ezzel a szándékos összezavarással.(...)

És ílymódon generációnk szerény véleménye szerint, amely magát némiképpen dinamikusnak tartja, szóval nekünk nem kellene más kisebbségekkel szóba állnunk, csupán a párizsi szerződésekben említettekkel - a székelyekkel és a szászokkal illene tárgyalnunk, azontúl senkivel semmi dolgunk.(...)

Nem áll érdekünkben és lelkünk sem oly sötét, hogy miként ők tették a Memorandum-per résztvevőivel, börtönbe vessük a magyar párti urakat ezért (azaz azért, mert a Nemzetek Szövetségéhez fordultak kisebbségi panaszokkal). Mi a szerződések szilárd talaján, az ország legfőbb érdekeinek és az igazság alapján állunk, ennek következtében nem félünk a Nemzetek Szövetségének döntésétől, amely csakis a mi érdekeinknek, a román vélemény, mely magával az igazsággal egyenlő - oldalán állhat.

Természetesen a nemzetiségek általános követeléseikhez - mint a sajtószabadság, a rekvirálás megszüntetése, az adótörvény igazságos alkalmazása, az, hogy az erdélyi bankok nagyobb hitelt kapjanak a Nemzeti Banktól, mi is csatlakozunk.(cc.)

A többi magyar követeléseket illetően, mint pl. azoknak a tisztviselőknek a visszavétele, akik megtagadták az eskütételt a román állammal szemben, a magyar nyelv kötelező használata egész Nagy-Románia területén, ahol legalább 10-20% magyar található, a fenti komolytalan követelésekkel szemben a leghatározottabban tiltakoznunk kell.

Meg kell állapítanunk, hogy most nemcsak nem helyezhetők vissza állásaikba azok a tisztviselők, akik megtagadták az esküt, tehát előre megfontolt szándékkal megvetően cserbenhagyták a román államot, és most alázatosan somfordálnak vissza álnokul ugyanahhoz az államhoz, de ami a jelenlegi tisztviselői kart illeti, alapos tanulmányozásra szorulna az is, hogy ki lehessen mutatni, miszerint még ma is igen magas a magyar hivatalnokok aránya Erdélyben.

Teljesen tisztában lévén számbeli fölényünkkel, latin fajú felsőbbrendűségünkkel, igen esetenként, a pillanatnyi szükségleteknek függvényében - mely természetes, a román nyelvre nézve kedvező módon fog eltolódni - beszélünk a jövőben is magyarul, azokban a megyékben vagy helységeken magyarul, ahol abszolút vagy szinte abszolút többségben vannak, de nem a Nemzetek Ligájának nyomásától megzsarolva, hanem önkéntes leereszkedéssel a becsületes állampolgárok szintjéig, akik még nem tudnak románul, és semmiképpen sem azért, hogy az agitátorok ezt kihasználva a tudatlan tömegeket fölhergeljék.

Véleményünk szerint még Kisebbségi Statútumra sincs szükségünk - amiként a tegnapi szónok óhajtotta annak megalkotását - erre semmi szükségünk, nemhogy egy kisebbségi

törvénykönyvre! Alkotmányunk megoldotta a kérdést alapjaiban: egy jó, tisztességes és román közigazgatás magától is elvégzi a többit.

Ezúttal is elismerem, hogy a kisebbségi kérdést ki kell emelni a pártpolitika keretei közül. Nem engedhető meg, hogy a választási hadjáratok szereplőjévé váljunk, és egymást túllicitálják e tekintetben is.

Képviselő urak! Lehet, hogy Erdélyben a közhangulat sovinizta, de mindenesetre csakis a szó nemes értelmében, azaz abból a vágyból ered, hogy a román népet ki akarja emelni a gazdasági és százados kulturális nyomorból.

Soha nem akart ez a sovinizmus másokat elnyomni, nem akart mást soha, mint bennünket felemelni.

Ha olykor érzelmesebbekké váltunk, vagyis nem tudunk mindenkire egyazon mértékkel tekinteni, hogy nem tudunk csodálattal adózni az ún. erdélyi kisebbség kulturális alkotásainak ugyanolyan mértékben, mint egyes ókirályságbeli testvéreink ámuldoznak rajta, ennek magyarázata abban rejlik, hogy olyan sokat szenvedtünk, és mert látjuk, ha összevetjük a sajátjainkat a kisebbségiekével, hogy még mindig nem vagyunk ott, ahol pedig már lehetnénk.

Ha tehát egy-egy elszigetelt esetben, mikoron valaki sorainkból nem bizonyul elég higgadtan a kisebbségi kérdés megítélésében, ez a nemzet önfenntartó ösztöne reakciójának és a nemzeti eszményképnek számlájára írandó, melyeket a jövőben is állandóan fejlődőnek szeretnénk látni.

Ezzel a hitvallással az erdélyi nemzet egyöntetű véleményét fejezzük ki, és különösen a saját korosztályunkét, mely bátor erről az emelvényről kijelenteni, hogy e tekintetben is egy és oszthatatlan véleménnyel van akár Bánátban vagy Erdélyben éljen, *bármely párt* tagja legyen.

Mély meggyőződésünk, hogy szükség esetén az ország érdekeinek védelmében bátran számíthatunk a parasztságra nemzetiségétől függetlenül. Ami az értelmiséget illeti, itt csak a románok jöhetnek számításba, és részben, meghatározott körülmények között, a szászok is.

Tökéletesen ismerjük, uraim, kisebbségeink lelkületét, hiszen a közelmúltig mi is kisebbség voltunk a liberálisabb Ausztriában és a sovinizta Magyarországon, miként önök is nagyon jól tudják. Ismerjük a kisebbségi politikusok legrejtettebb gondolatait és érzelmeit is, sajtójukon és tetteiken keresztül. (...)

Uraim! 74%-a az országnak a miénk, tehát engedékenyek lehetünk, ugyanakkor méltóságteljeseknek is kell lennünk.

Tíz esztendő telt el az Egyesülestől, és sok helyütt a választási konjunktúra folyamányaként mi, erdélyi románok odáig jutottunk, hogy úgy kezelnek bennünket a magyarok, mint Tisza idejében. Ez nem magyarázható másként, csak - amint már mondtam - már a Kormányzó Tanácstól kezdődően és mostanáig, akadtak románok, politikusok vagy azok csatlósai, akik segédkezet nyújtottak ahhoz, hogy ebben a megalázó helyzetben tartsanak bennünket továbbra is.

Ez a nyitja annak is, hogy a románok magyarosítása manapság is szedi áldozatait a székelyföldön. A gazdasági bojkott és elnyomás folytatódik a románság rovására, néhol erőteljesebben, mint a magyar időkben. Azután itt van a román nyelvvel szemben megnyilvánuló ellenállás. A magyar párti képviselők minden siránkozásával szemben, hogy a román hatóságokkal nem lehet magyarul értekezni, száz és száz esetet tudnék szembeszegezni, miként dacolnak a román nyelvvel a román közhivatalokban. (...)

Mit szólnak, uraim, ahhoz, hogy a minap is sajnálatos módon arra kényszerültem, hogy személyesen lépjek közbe, hivatalos megkereséssel forduljak egy iskolai felügyelőséghez annak érdekében, hogy három román tanulót bocsásson ki a magyar iskolából, és román iskolába írassa át. Mindkét iskola állami... Az iskola igazgatója nem akarta másként kibocsátani ezeket a románokat a magyar iskolából, hogy a románba menjenek, s még ők állnak az erdő felől, hogy a közoktatási törvény elnyomja a magyarokat. (...)

Ismételten hangsúlyozom, ez az észjárás teljességgel különbözik a magyar parasztság nagy részének és az alsóbb értelmiség egy részének mentalitásától, mert szemben velünk, románokkal, a magyaroknál a felsőbb réteg teljesen zárt kasztot alkot a lakosság többi részéhez viszonyítva, a kettőnek egymáshoz semmi köze sincs, sem lelkieken, sem társadalmilag, sőt a legegységesebb érdekeikben is homlokegyenest ellenkezőek.

A magyar paraszt a román paraszttal együtt örül a román földreform által juttatott földnek, míg a nagybirtokos politikusok vagy azok, akik a zsoldjukban állnak, a fogukat csikorgatják, hogy birtokaikat elvették. Másfelől a magyar paraszt éppenúgy megbecsüli, mint a mi parasztjaink, ezt a földet, s már hallatán is reszket annak, hogy elveszítheti, ha az optánsper a magyar fél nyeri meg, vagy más, hasonló okok miatt, míg az urak a másik országból visszafojtott lélegzettel lesik, nehogy a nemzetközi fórumok a románok mellett tegyék le a garast az optánsok pörében. (...)

Uraim! Van a megyénkben, Maros megyében egy falu, melyet azelőtt Vécsnek (Jeci) hívtak. Ott egy valamiféle Kemény bárónak volt egy kastélya. Abban a kastélyban halt meg a vallási unió létrejötte után a gyulafehérvári ortodox metropolita (érsek), Sava Brancovici, aki, mivel nem fogadta el az uniót, lemondatták püspöki székéből, és véresre verték Gyulafehérvár piacán. Abban a kastélyban vetették börtönbe, ahol lelkét is visszaadta teremtetőjének. Ezt a Vécs nevű községet mi, a helybeliek mindjárt az (1918-as) egyesülés után átkereszteltük Brâncovenestinek, ennek a vértanú metropolitának az emlékére, aki őseinek hitéért halt meg. Úgy esett, hogy később ezt a kastélyt a magyar írók bevallottan irodalmi üléseiknek szentelték "Helikon" néven. - Így nevezik ők az irodalmi egyesületet, hol állítólag irodalommal foglalkoznak. Elég az hozzá, hogy nem érezték jól magukat ezek az urak a kastélyban, annak ellenére, hogy roppant fényűző, minthogy a község elnevezése bántotta őket. Midőn arról volt szó, hogy vonatjegyet kérjenek vagy valamilyen bizonylatot az előjáráságtól Brâncovenesti néven, mindig megjelent a szemük előtt a szegény oláh vladika képe, akit ők öltek meg, és aki ebben a kastélyban lehelte ki vértanú lelkét.

S akkor mit cselekedtek? Bukarestbe jöttek, anélkül, hogy valaki is tudott volna erről közülünk, a helyi lakosok közül; megjelentek a Közlekedésügyi Minisztériumban, és kérelmezték, hogy változtatnák meg a falu nevét. Milyen indokkal? Be akarták bizonyítani lojalitásukat, mondván, hogy ha már a községben egy írói egyesület, a "Helikon" található, ahol irodalmi üléseket tartanak, a román-magyar lelki közeledés érdekében is, ők felajánlják, hogy a község viselje egy arra érdemes író nevét, a román nép fiáét. S akkor, uraim, megállapodtak, hogy a falu viselje Delavrancea nevét. És ma az állomás Delavrancea nevét hordja. Azok a főhivatalnokok a Közlekedési Minisztériumban azóta is - természetesen - szentül meg vannak győződve ezeknek a magyaroknak rendkívüli hűségéről, akik megjelentek Bukarestben, és felajánlták, hogy az a község, ahol irodalmi üléseiket tartják, viselje egy román író nevét.

És a fenti bukaresti körökben természetesen megerősödött a meggyőződés, hogy mi, erdélyiek rágalmazzuk a magyarokat, és különösen a mi hőzöngő fiatal nemzedékünk ludas ebben, akikkel nem lehet komolyan szót érteni. (...)

Forrás: (Fordítás) Dr. E. Dandea Doleanțele Ardealului și problema minorităților c. könyvéből,
Bucur, Imprimeria statului 1929. - az egykorú parlamenti jegyzőkönyv alapján.